

PHÂN TÍCH BỨC TRANH THIÊN NHIÊN TRONG BÀI THƠ ĐOÀN THUYỀN ĐÁNH CÁ CỦA HUY CẬN

1. Dàn ý phân tích bức tranh thiên nhiên trong bài thơ Đoàn thuyền đánh cá của Huy Cận

a. Mở bài :

- Huy Cận là nhà thơ nổi tiếng trong phong trào Thơ mới. Sau CM thơ Huy Cận tràn đầy niềm vui, niềm tin yêu cuộc sống mới.

- Thiên nhiên vũ trụ là nguồn cảm hứng dồi dào trong thơ Huy Cận và nó mang những nét đẹp riêng.

- Một trong những bài thơ được nhiều người yêu thích nhất là bài “ Đoàn thuyền đánh cá” được viết năm 1958 tại vùng biển Quảng Ninh. Với bút pháp lãng mạn kết hợp hiện thực và nhiều hình ảnh kì vĩ, tráng lệ ,bài thơ đã ca ngợi thiên nhiên vũ trụ và con người lao động trong cuộc sống mới ở miền Bắc thời kỳ xây dựng chủ nghĩa xã hội.

b. Thân bài:

1. Cảnh ra khơi và tâm trạng náo nức của con người.

a. Cảnh hoàng hôn trên biển.

- Cảnh mặt trời lặn được miêu tả thật độc đáo và ấn tượng:

*“Mặt trời xuống biển như hòn lửa
Sóng đã cài then đêm sập cửa”*

- Nghệ thuật so sánh nhân hóa cho thấy cảnh biển hoàng hôn vô cùng tráng lệ, hùng vĩ. Mặt trời được ví như một hòn lửa khổng lồ đang từ từ lặn xuống. Trong hình ảnh liên tưởng này, vũ trụ như một ngôi nhà lớn, với đêm buông xuống là tấm cửa khổng lồ, những lượn sóng là then cửa. Chi tiết Mặt trời xuống biển có thể gây ra sự thắc mắc của người đọc vì bài thơ tả cảnh đoàn thuyền đánh cá ở vùng biển miền Bắc, mà ở bờ biển nước ta, trừ vùng Tây Nam thường chỉ thấy cảnh mặt trời mọc trên biển chứ không thể thấy cảnh mặt trời lặn xuống biển. Thực ra hình ảnh mặt trời xuống biển là được nhìn từ trên con thuyền đang ra biển hoặc từ một hòn đảo vào lúc hoàng hôn, nhìn về phía tây, qua một khoảng biển thì vẫn có thể thấy như là mặt trời xuống biển. Với sự quan sát tinh tế nhà thơ đã miêu tả rất thực chuyển đổi thời khắc giữa ngày và đêm.

b. Khi thiên nhiên bước vào trạng thái nghỉ ngơi thì con người bắt đầu làm việc

*“ Đoàn thuyền đánh cá lại ra khơi
Câu hát căng buồm với gió khơi”*

- Đoàn thuyền chứ không phải chỉ con thuyền ra khơi đã tạo ra sự tấp nập trên biển. Chữ “Lại” vừa khẳng định nhịp điệu lao động của người dân chài đã đi vào ổn định, vừa thể hiện sự đối lập giữa sự nghỉ ngơi của đất trời và sự làm việc của con người.
- Tác giả đã tạo ra một hình ảnh khỏe, lạ mà thật từ sự gắn kết 3 sự vật và hiện tượng: Câu hát, cánh buồm và gió khơi. Người đánh cá căng buồm và cất câu hát lên nhà thơ có cảm giác như chính câu hát đó đã làm căng cánh buồm. Câu hát mang theo niềm vui, sự phấn chấn của người lao động trở thành sức mạnh cùng với gió biển làm căng cánh buồm để con thuyền lướt sóng ra khơi.
- Nghệ thuật ẩn dụ trong hình ảnh thơ lãng mạn này đã góp phần thể hiện một hiện thực : Đó là niềm vui phơi phới, tinh thần lạc quan của người dân chài. Họ ra khơi trong tâm trạng đầy hứng khởi vì học tìm thấy niềm vui trong lao động, yêu biển và say mê với công việc chinh phục biển khơi làm giàu cho Tổ quốc.
- Câu hát của người lao động còn mang theo niềm mong mỏi tha thiết vừa hiện thực vừa lãng mạn

*“ Hát rằng : cá bạc biển đông lặng.
Cá thu biển Đông như đoàn thoi
Đêm ngày dật biển muôn luồng sáng.
Đến dệt lưới ta đoàn cá ơi!”*

Từ dáng cá hình thoi, nhà thơ liên tưởng đến biển như một tấm lụa lớn mà đoàn cá là “ đoàn thoi” đang vun –t qua lại. Người dân chài hát khúc hát ca ngợi sự giàu có của biển cả, họ hát bài ca gọi cá vào lưới và mong muốn công việc đánh cá thu được nhiều kết quả tốt đẹp.

2. Cảnh đoàn thuyền trở về trong buổi bình minh lên.

a. Cảnh đoàn thuyền trở về

- Câu đầu tác giả lặp lại ở khổ thơ 1: “Câu hát căng buồm với gió khơi”
- + Có từ “với” là khác, có lẽ tác giả tránh sự lặp lại ở câu thơ trước => làm cho khổ thơ cuối giống như điệp khúc của một bài hát, tạo cảm giác tuần hoàn về thời gian, về công việc lao động; nhấn mạnh khí thế tâm trạng của những người dân. Đoàn thuyền ra đi hào hứng sôi

nổi, nay trở về cũng với tinh thần ấy rất khẩn trương. Câu hát đưa thuyền đi nay câu hát lại đưa thuyền về.

+ Bằng biện pháp khoa trương và hình ảnh nhân hóa” Đoàn thuyền chèo đua cùng mặt trời: cho thấy con người và vũ trụ chèo đua trong cuộc vận hành vô tận, con người đã mang tầm vóc lớn lao của thiên nhiên vũ trụ trong cuộc chèo đua này và con người đã chiến thắng. Có thể nói Huy Cận đã lấy tình yêu của mình đối với cuộc sống mới của nhân dân khám phá ra vẻ đẹp hùng vĩ. Thay vào không gian vũ trụ buồn hiu hắt của thơ ông trước cách mạng tháng Tám.

b. Bình minh trên biển

- Mở đầu bài thơ là cảnh hoàng hôn, kết thúc bài thơ là cảnh bình minh” Mặt trời đội biển nhô màu mới”. Ánh mặt trời sáng rực, từ từ nhô lên ở phía chân trời xa cảm giác như mặt trời đội biển. Câu thơ với ẩn dụ táo bạo cho thấy sự tuần hoàn của thời gian, của vũ trụ.

- Hình ảnh “mắt cá huy hoàng muôn dặm phơi” gợi nhiều liên tưởng như những mặt trời nhỏ bé đang tỏa rạng niềm vui trước thành quả lao động mà con người đã giành được sau một đêm lao động trên biển.

=> Đó là cảnh tượng đẹp huy hoàng giữa bầu trời và mặt biển, giữa thiên nhiên và thành quả lao động.

c. Kết bài:

Bài thơ tạo được âm hưởng vừa khỏe khoắn sôi nổi lại vừa phơi phới, bay bổng. Góp phần tạo nên âm hưởng ấy là các yếu tố lời thơ, nhịp điệu, vần. Lời thơ dõng dạc, điệu thơ như khúc hát say mê, hào hứng, phơi phới (4 lần điệp từ “hát”). Cách gieo vần trong bài thơ biến hóa, linh hoạt, các vần trắc xen lẫn vần bằng, vần liền xen với vần cách. Các vần trắc tạo sức dội, sức mạnh, các vần bằng tạo sự vang xa, bay bổng, tạo nên những vần thơ khoáng đạt, kì vĩ, phơi phới niềm vui.

Bài thơ là những bức tranh đẹp, rộng lớn kế tiếp nhau về hình ảnh thiên nhiên và đoàn thuyền đánh cá. Thiên nhiên như một người bạn thân thiết, đồng hành cùng cuộc sống của con người. Hình ảnh người lao động trong bài thơ được sáng tạo với cảm hứng lãng mạn, thể hiện niềm tin, niềm vui trước cuộc sống mới. Đoàn thuyền đánh cá là một bài thơ hay, thể hiện rõ nét sự thay đổi của hồn thơ Huy Cận sau Cách Mạng.

- Lãng mạn hơn, công việc lao động nặng nhọc của người đánh cá đã thành bài ca đầy niềm vui, nhịp nhàng cùng thiên nhiên.

2. Phân tích bức tranh thiên nhiên trong bài thơ Đoàn thuyền đánh cá của Huy Cận

Bài thơ “Đoàn thuyền đánh cá” của Huy Cận mang hồn thơ của một sức sống mới, sự hồi sinh của một tâm hồn và một đất nước. Bài thơ là bài ca về lao động thời kì mới của nhân dân sau bao năm chịu đau thương lửa đạn. Hiện lên trong bài thơ không chỉ có hình ảnh người ngư dân lao động mà còn là cả bức tranh thiên hùng vĩ, tráng lệ, kì diệu của biển cả bao la.

Thiên nhiên được miêu tả theo trình tự vận động từ hoàng hôn đến minh bình với khung cảnh có sự biến đổi linh hoạt. Cảnh tượng như ngưng vận động sau một ngày dài, nhưng thực tế lại liên tục vận động, khung cảnh thiên nhiên vì thế mà ngập tràn sức sống.

Mở đầu bài thơ là hình ảnh mặt trời dần dần lặn vào đại dương, hình ảnh đó được Huy Cận tái hiện hết sức huy hoàng :

*"Mặt trời xuống biển như hòn lửa
Sóng đã cài then đêm sập cửa."*

Thật khéo léo, tài tình tác giả đã kết hợp những hình ảnh cụ thể như mặt trời, sóng, biển với biện pháp so sánh, nhân hóa để tạo nên một bức tranh hoàng hôn tuyệt mỹ. Mặt trời được ví như hòn lửa khổng lồ đang từ từ xuống biển, chìm vào màn đêm yên tĩnh. Sóng và biển được nhân hóa như những sinh thể, để đánh dấu sự nghỉ ngơi thực sự của mặt trời. Nhưng ở đây chỉ có mặt trời đi ngủ, còn tất cả các sự vật khác lại như bừng thức :

*"Hát rằng : cá bạc biển Đông lặng
Cá thu biển Đông như đoàn thoi."*

Bút pháp tả thực kết hợp với trí tưởng tượng vô cùng phong phú, những con cá thu được ví như những đoàn thoi, với tốc độ bơi vun vút, dẹt lên tấm vải khổng lồ giữa biển cả, khiến cả không gian bừng lên muôn luồng sáng, đó là luồng sáng của sự phong phú, giàu có. Sự giàu có ấy tiếp tục được tác giả liệt kê ở khổ thơ tiếp theo, đến đây không chỉ có các bạc, cá thu mà còn có muôn ngàn loài cá khác : cá nhụ, cá chim, cá đé, cá song,... Với hình thức liệt kê, ông đã khẳng định và ngợi ca tài nguyên phong phú, dồi dào của đất nước ta. Đặc biệt trong khổ thơ thứ tư, Huy Cận đã sử dụng những nét bút hết sức tài hoa, vẽ lên bức tranh sơn mài tuyệt mỹ. Bức tranh ấy được sáng tạo trên cơ sở của trí tưởng tượng, sự liên tưởng bay bổng, mơ mộng nhưng đồng thời vẫn có cơ sở hiện thực. Trên nền cảnh của không gian

đêm tối, với ánh trăng trên cao rọi chiếu khiến cho cảnh vật trở nên huyền bí, mờ ảo. Trong không gian ấy, mọi sự vận động của thiên nhiên đều trở nên lấp lánh, phát ra thứ ánh sáng diệu kì: chiếc đuôi của cá song lấp lánh đuốc đen hồng, với hành động cái đuôi em quẫy trắng vàng chói đã khiến bức tranh trở nên đa dạng về màu sắc, sinh động, có hồn hơn. Vẻ đẹp thiên nhiên thật đẹp đẽ, tràn đầy hơi thở sự sống: Đêm thờ sao lùa nước Hạ Long. Thiên nhiên trù phú, giàu có chính là nguồn sống nuôi dưỡng con người khôn lớn, trưởng thành, bởi vậy, ngay sau đó, tiếng thơ tha thiết như một lời cảm ơn chân thành của đứa con với bà mẹ biển cả: Biển cho ta cá như lòng mẹ/ Nuôi lớn đời ta tự buổi nào.

Thời gian có sự vận động không ngừng, mặt trời sau một đêm dài nghỉ ngơi, đã dần dần lóe rạng đông. Câu thơ: Mặt trời đội biển nhô màu mới/ Mắt cá huy hoàng muôn dặm phơi, cho thấy nếu vẽ đẹp hoàng hôn rực rỡ bao nhiêu thì vẻ đẹp của nó khi bình minh lại huy hoàng bấy nhiêu. Màu mới ở đây là màu gì? Có thể hiểu màu mới là màu nắng lúc bình minh, màu nắng lúc ấy bao giờ cũng rực rỡ, đẹp đẽ hơn, nó mang vẻ đẹp của sự khởi đầu, khơi nguồn sự sống. Hình ảnh đẹp đẽ nhất, thể hiện rõ nhất bút pháp lãng mạn của Huy Cận là câu thơ cuối cùng: Mắt cá huy hoàng muôn dặm phơi. Hình ảnh hoán dụ mắt cá cho người đọc liên tưởng dường như con muôn vàn mắt cá được phản chiếu dưới ánh nắng mặt trời, khiến nó trở nên lung linh, huy hoàng hơn. Câu thơ vừa tả được cái rực rỡ của ngày mới sang, vừa tả được sự trù phú, giàu có của biển cả. Đây quả là một câu thơ hay, xuất sắc thể hiện được tài năng nghệ thuật và trường liên tưởng độc đáo của Huy Cận.

Bức tranh thiên nhiên biển cả được tạo nên từ trường liên tưởng độc đáo, cùng bút pháp khoa trương, phóng đại. Với việc ông vận dụng linh hoạt các biện pháp nghệ thuật như so sánh, nhân hóa, ẩn dụ (mặt trời như hòn lửa, cá như đoàn thoi, mắt cá,...) đã tái hiện trước mắt chúng ta bức tranh thiên nhiên đẹp đẽ, tràn đầy sự sống, một thiên nhiên giàu có và trù phú.

Có thể nói rằng, toàn bộ khổ thơ là một bức tranh sơn mài lộng lẫy. Tất cả các hình ảnh: mây, nước, sao, trời được vẽ nên bằng ngôn ngữ lung linh, huyền ảo. Đặc biệt là hình ảnh con thuyền vừa có tính hiện thực lại vừa mang vẻ đẹp lãng mạn. Lái gió, buồm trắng – đọc câu thơ, ta có cảm nhận thiên nhiên cũng góp phần vào công cuộc đánh bắt. Trăng sao như soi rõ hơn cho con người phát hiện ra luồng cá. Giữa biển trời mênh mông, trời và biển như hòa vào một. Còn đối với người dân chài, tác giả miêu tả họ với tinh thần làm chủ biển khơi. Họ chủ động, sáng tạo trong lao động, bố trí đánh bắt cá như một trận đánh. Với tinh thần lao động hăng hái, lạc quan như thế, thì chắc chắn hiệu quả sẽ cao hơn. Ở khổ thơ thứ tư, tác giả dành riêng để miêu tả sự giàu có của biển cả:

3. Cảm nhận bức tranh thiên nhiên trong bài thơ Đoàn thuyền đánh cá

Trước Cách mạng tháng Tám, Huy Cận được biết đến như là một trong những nhà thơ tiêu biểu nhất của phong trào Thơ mới. Tiếng thơ “ảo não” mang nặng “nỗi sầu vạn cổ”, “nỗi buồn thiên thu” của ông đã nói lên được tâm trạng chung của tầng lớp tiểu tư sản đương thời. Nhưng tựu chung lại, có thể thấy nổi bật lên trong thơ Huy Cận là khát vọng được hòa nhập giữa cá thể và vũ trụ, con người và thiên nhiên. Sau Cách mạng, cũng vẫn mang ước vọng lớn lao ấy, nhưng được ngọn gió cách mạng thổi vào những luồng sinh khí mới, thơ Huy Cận tràn ngập niềm hân hoan, hòa mình vào cuộc chiến đấu của đất nước, và sự hồi sinh từng ngày của quê hương. Chính điều đó tạo nên màu sắc tươi sáng cho những trang thơ Huy Cận. Đoàn thuyền đánh cá là một trong những bài thơ thể hiện rõ nét nhất sự thay đổi đó trong thơ ông.

Mở đầu tác phẩm, vẻ đẹp của bức tranh thiên nhiên đã được miêu tả qua buổi hoàng hôn khi đoàn thuyền đánh cá bắt đầu ra khơi:

*"Mặt trời xuống biển như hòn lửa
Sóng đã cài then đêm sập cửa"*

Trên bức phong nền của ánh hoàng hôn buổi chiều tà, mặt trời từ từ lặn xuống từ phía tây trong phép so sánh độc đáo "như hòn lửa". Hình ảnh quen thuộc miêu tả mặt trời chìm xuống lòng biển khơi với sắc đỏ rực, đồng thời gợi lên sự trôi chảy và bước đi của dòng thời gian trong sự biến động hết sức kì vĩ và tráng lệ. Vẻ đẹp của thiên nhiên còn được làm nổi bật thông qua biện pháp nhân hóa "Sóng đã cài then đêm sập cửa". Những con sóng ngày đêm vỗ vào bờ được hình dung như những chiếc then cài, khép lại màn đêm như đóng kín cánh cửa của biển khơi. Vũ trụ vốn bao la, rộng lớn đã được hình dung như một ngôi nhà lớn thân thương, gần gũi đối với con người.

Bức tranh thiên nhiên còn được miêu tả với vẻ đẹp giàu có, trù phú của mẹ biển cả bao la. Đó là những đoàn cá "cá bạc biển Đông lặng", "Cá thu biển Đông như đoàn thoi" hiện lên cùng âm hưởng ngợi ca, tự hào và biết ơn đối với những món quà mà thiên nhiên đã ban tặng cho con người. Và hành trình đoàn thuyền đánh cá trên biển luôn gắn bó chặt chẽ với sự phong phú, giàu có của tài nguyên thiên nhiên:

*"Cá nhụ cá chim cùng cá đé
Cá song lấp lánh đuốc đen hồng
Cá đuôi em quẫy trắng vàng chóc
Đêm thơ: Sao lùa nước Hạ Long"*

Bức tranh thiên nhiên được phác họa bằng thủ pháp liệt kê, khiến những loài cá hiện lên sinh động, chân thực nhưng cũng vô cùng lộng lẫy và kì vĩ. Đó là "cá song lấp lánh đuốc đen hồng" miêu tả những chú cá song, thân dài và có chấm nhỏ màu đen hồng xuất hiện trên vẩy, đồng thời gợi ra hình ảnh đoàn cá mang vẻ đẹp lấp lánh như những cây đuốc được thấp sáng giữa đêm trăng. Đó là những con cá "đuôi em" đang vui đùa cùng làn nước như "quẩy trắng vàng chóa", góp phần tô điểm cho một đêm trăng đẹp, lung linh ánh nước mờ ảo. Những con sóng cũng mang trong mình nhịp thở của biển, khiến cho bức tranh thiên nhiên hiện lên gần gũi, thân thuộc.

Và khi đoàn thuyền trở về trong khúc hát của lòng biết ơn thì thiên nhiên hiện lên với vẻ đẹp hết sức thơ mộng, trữ tình:

*"Mặt trời đội biển nhô màu mới
Mắt cá huy hoàng muôn dặm khơi"*

Vòng tuần hoàn của thời gian được gợi ra từ sự biến chuyển từ lúc hoàng hôn - đoàn thuyền đánh cá ra khơi đến khi mặt trời ló dạng - đoàn thuyền đánh cá trở về. Lúc này vẻ đẹp của thiên nhiên lại được miêu tả trong sự hồi sinh "Mặt trời đội biển nhô màu mới". Đồng thời, bức tranh muôn triệu mắt cá li ti trong ánh rạng đông không chỉ thể hiện sự giàu có của thiên nhiên mà còn ẩn chứa niềm vui và thành quả lao động của những người ngư dân.

Thiên nhiên đang chuyển dịch dần và một ngày lao động của con người cũng đã đến chặng cuối. Huy Cận như một bức tượng về người ngư dân trong tư thế của người làm chủ thiên nhiên, khoẻ mạnh, đẹp đẽ, sánh ngang cùng vũ trụ : "Ta kéo xoăn tay chùm cá nặng". Công việc lao động nặng của người đánh cá đã trở thành bài ca đầy niềm vui nhịp nhàng với thiên nhiên, thể hiện tinh thần lao động say mê, khẩn trương và đạt hiệu quả cao :